

* **Čáda** František, filosof čes. (* 1865 v Praze v Bubnech), studoval gymnasium v Praze v Truhlář. ulici, načež vstoupil t. na čes. universitu, kde se oddal studiu filosofie a klassické filologie, pobyl tolikéž některou dobu na universitách v Lipsku a Halle. R. 1900 u příležitosti psychologického kongressu navštívil Binetovu laboratoř psycholog. laboratoř Ed. Toulouse (v. t., Dopln.). Od r. 1890 suploval a professoroval na gymnasiích pražských, r. 1896 habilitoval se na čes. univ. pražské pro filosofii, r. 1905 jmenován mimořádným professorem t. V rozboru Čádova filosofického myšlení dlužno na předním místě vytknouti jeho kriticismus. Č. není filosof dogmatik. Staví do popředí záhadu jistoty poznání, určuje pojem pravdy a zjištěnosti poznatku a přichází k výsledku, že všechno poznání podle stávající povahy našich soudů a úsudků nemůže býti než jen relativní, ne tedy absolutní, ale přese všechnu nehotovost že poskytuje intelektu, citu i vůli člověka tolik, čeho jest mu třeba. Stanovisko toto nazývá noetický probabilismus a prohlásil je již r. 1894 ve svém hlavním díle *Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla* (nákladem Čes. akadem.). Důsledným stopovatelem noetických záhad zůstává i v jiných svých pracích. Jsou to jmenovitě jeho obzvlášť cenné *Rozhledy noetické* uveřejňované v »Čes. Mysli« v ročnicích 1903 a 1904 (jejich soubor též o sobě, nákl. vl.). Svě éthice, již říká biotická, klade za princip co možná největší a nejvšestrannější stupňování života vůbec, jak u jednotlivce, tak i u společnosti. Jeho zásluhou uvedena do čes. filosofie paedopsychologie opřená o vědecké základy a metodu genetickou. Zaujímá totiž v psychologii stanovisko empirické slučuje s tímto metodický požadavek, že musí býti sledovány jevy psychologické jako kontinuum, a proto pro vysvětlení této kontinuity nabývá paedopsychologie samostatného významu. Sem náleží jeho práce: *Hodnota paedopsychologie* (Praha, 1902); *Paedagogický význam kreseb dětských* (t., 1903, přelož. do ruštiny); *Studium řeči dětské* (I. díl t., 1906, II. díl t., 1908). Mimo to napsal: *Nástin starořeckého dějepisectví* (Progr. gymn. v Truhlář. ul. v Praze, 1891); *John Stuart Mill. Pojem a obor logiky* (t., 1892); *O trestní příčinnosti* (Zprávy pro vědy státní a sociální v Praze, 1897); *Datování Platonova Faidra* (v Praze, 1902); *Význam Komenského »Informatoria školy mateřské«* (1904); *Názory Komenského o vzdělání* (Kutná Hora, 1905); *Amerlingovy názory paedagogické* (Praha, 1908); *Klácelova idea vesměrnosti* (1908). Historickému vývoji české filosofie, pro nějž je posud tak málo pragmatických opor, věnoval svou pozornost ve spise: *Hynovo dušesloví*. Příspěvek k počátkům české psychologie (»Rozpravy« Čes. akad., 1902) a filologicko-kriticky upraveným vydáním Filosofických spisů Vincence Zahradníka (Filosof. bibliotéka Čes. akadem., I. sv. 1906, II. sv.

1908). Jest příspěvatelem Ottova Slovníku Nauč. již od jeho počátku, kamž mimo některé čl. z oboru literatury a antikvit řeckých psal hlavně o filosofii. Rediguje »Paedagogické Rozhledy« (oddíl Paedopsychologie), sbírku »Dítě« a jest spoluredaktorem »České Mysli«. Mimo to přeložil Platonova Lacheta, Euthyfrona, Sallustiova Jugurthu, z Cicerona pro Lege Manilia a drobnější články jeho uveřejněny jsou po různých listech, jako »Athenaeum«, »Naše Doba«, »Obzor literární a umělecký«, »Život« a j. Zb.

Čadské jezero bylo v posledních letech předmětem pilného výzkumu, čímž poopraveny zprávy Nachtigalloy a j. Franc. setník Tilho odhaduje velikost jezera na 20.000 km², avšak následkem bařinatých břehů a periodického kolísání, tedy nikoli vysýchání, nelze přesněji určit jeho rozměry. Vegetace pobřežní není tak bujná, nanejvýše na východní straně uvádí Marquardsen tropické rostlinstvo. Voda je podle Tilhota slaná, přilivu není; pozorovatelné dmuví vody vzniká vlivem severových. větru. Spojitost s Bahrem-el-Gazál musí býti ještě studována. Rovněž vodní spojení s Tuburi a Benué, které způsobilo po výpravě Lenfantové tolik rozruchu, ukázalo se klamným. Na březích a ostrovech bydlí loupeživí Budumové. Srv. »Sborník zeměvěd. společn.« (ročn. XII., 1906).

* **Čacharové**, mongolský kočovný kmen bydlící za Velkou čínskou zdí při jv. hran. Mongolska, spravován jest čínskými úředníky. Jedna část kmene vykonává vojenskou službu, druhá poštovskou a třetí dohlíží na císař. stáda pasoucí se v jejich území. Majíce při svých stanicích slušné školy a stýkajíce se hojně s Čiňany, Č. vynikají nad ostatní Mongoly vzdělaností, ba mají i svou literaturu. Nicméně většinou jsou ještě šamanisté, menšinou buddhisté.

* **Čachoměřice**, m. čes., viz Ciměf 1).

Čachrov má 38 d., 375 obyv. č., 30 n. (1900). Nejvyš. rozhodnutím z 23. list. 1904 povýšen na městeček.

* **Čaišpiš** viz Teispés.

Čačenko Vasil, vlastním jm. Hrinčenko Boris D., spis. malorus. (* 1863 v Olchovém Jaru charkov. gub.), jako student byl uvězněn pro šíření spisů Draho-manových (viz Dragomanov), pročež později, když věnoval se učitelství, nedostalo se mu místa mezi malorus. obyvatelstvem. Vzdav se tedy učitelství, stal se statistikem při chersonském zemstvu, v l. 1887—93 byl učitelem na škole Ch. D. Alčevské a později opět stal se úředníkem cherson. zemstva. R. 1899 usadil se v Kijevě a věnuje se výhradně literatuře. Vedle povídek píše v novější době také dramata, jež však postrádají hlubší psychologie, ač oplývají pěknou mluvou a vlasteneckou tendencí (*Za baňka*; *Na nový sljach*, připomínající Ibsenovu »Noru« a j.). Také jest znám jako ethnograf a folklorista. R. 1899 vydal v Černigově 70 populárních spisků, mezi nimi poetickou anthologii »Stepovi cvitky«. Z mladších spisova-